

Vrijdag 21 mei 1915 – ochtendeditie

Geïnterneerden.

Gisteren zijn weer twee Belgische officieren, die hun erewoord hebben ingetrokken, via Kampen in het interneringsdepot te Urk aangekomen.

Belgische vluchtelingen.

Het stoomschip Copenhagen is gisteravond van hier naar Engeland vertrokken met ruim 500 Belgische uitgewekenen, mannen, vrouwen en kinderen.

Van het westelijke gevechtsterrein.

Parijs, 20 mei. Avondbericht. Tussen Nieuwpoort en Arras blijft het terrein doorweekt en onbegaanbaar. Er is een scherp artilleriegevecht geleverd, waarin twee Duitse vliegtuigen zijn neergeschoten.

Parijs, 20 mei. Het persbureau geeft een uitvoerig officieel relaas over onze krijgsverrichtingen aan de IJzer, die, na het Duitse offensief tot staan te hebben gebracht, op 17 mei uitliepen op een volkomen teruggedrijven van de vijand. Men weet dat de Duitsers er op 23 april door het gebruik van giftige gassen in waren geslaagd een van onze territoriale divisies op de linkeroever van het IJzerkanaal terug te werpen. Van 23 april af werd de Duitse opmars gestuit, maar de gevechten tot zuivering van de linkeroever van het kanaal werden in de streek van Lizerne, Het Sas en Steenstrate voortgezet tot 17 mei. In deze gevechten vertoonden onze troepen, vooral de Zoeaven en de Algerijnse jagers, wonderen van moed, veerkracht en onverschrokkenheid tegenover een vijand die door het eerste succes werd aangemoedigd. De Duitse verliezen moeten geweldig zijn

geweest, te oordelen naar het aantal lijken van Duitsers – een getal dat zich met meer dan twee cijfers laat schrijven – dat alleen tussen Steenstrate en Het Sas werd gevonden. Ook wij hebben verliezen geleden, maar wij hadden veel meer gewonden dan doden, en nog veel meer licht- dan zwaargewonden. Onze troepen hebben in een slecht begaanbaar modderig terrein vol poelen met bewonderenswaardige flinkheid gevochten en de Duitsers bloedige verliezen toegebracht.

De Duitse generale staf heeft dit drieweekse gevecht in zijn officiële berichten samengevat in deze enkele mededeling: “wij hebben onze vooruitgeschoven stelling op de westelijke oever van de IJzer ontruimd en onze strijdkrachten op de oostelijke oever teruggebracht.” Inderdaad hebben wij in een reeks verwoede aanvallen drie dorpen, vier versterkte linies en drie krachtige veldwerken ingenomen, enige duizenden Duitsers gedood en minstens drie regimenten vernietigd. Het ontruimen van die vooruitgeschoven stelling is dus voor het Duitse leger een bijzonder onaangename beweging geweest.

Bovendien is de geest onder de overwonnenen er niet beter op geworden. Op 15 mei hebben wij binnen de Duitse loopgraven salvo's horen afvuren, zonder dat ook maar een enkele kogel ons bereikte. Men heeft ons verzekerd dat het nodig geweest is een dertigtal manschappen die zich wilden overgeven neer te schieten om een voorbeeld te stellen. Diezelfde dag hebben wij een officier met zijn revolver zien schieten op manschappen die de handen ophieven.

Vrijdag 21 mei 1915 – avondeditie

Parijs, 21 mei. Officiële mededeling van hedenmiddag 3 uur:

Tussen Nieuwpoort en Arras blijft het terrein doorweekt en moeilijk bruikbaar.

De dag van de 20^e heeft zich daar een levendig artilleriegevecht gekenmerkt, in de loop waarvan twee Duitse vliegtuigen neergeschoten zijn, het een door de Engelse artillerie, het andere door de Franse.

Ten noorden van Ieper, ten oosten van het IJzerkanaal, hebben de Duitsers in het begin van de nacht van 20 op 21 een aanval beproefd tegen de Franse linies.

Zij slaagden er eerst in, er voet te krijgen, maar een dadelijk ondernomen tegenaanval heeft hen volkomen teruggedreven. Daarbij wonnen wij terrein buiten de vroegere stellingen van de Fransen.

De Fransen hebben 120 gevangenen gemaakt.

Berlijn, 21 mei. Het grote hoofdkwartier meldt officieel:

Ten noorden van Ieper hebben gekleurde Fransen 's nachts onze stellingen ten westen van het kanaal aangevallen. De strijd is nog aan de gang.

Een Duits witboek.

Berlijn, 21 mei. De Norddeutsche Allgemeine Zeitung maakt de inhoud openbaar van een witboek, door de Duitse regering gepubliceerd over de met het volkenrecht strijdige volksoorlog in België.

Het witboek zal worden toegezonden aan de regeringen van de neutrale mogendheden en aan binnen- en buitenlandse bladen. In dit witboek komt een memorandum voor, waarin de Duitse regering op scherpe wijze protesteert tegen het optreden der bevolking in België. Aan het memorandum is een omvangrijk bewijsmateriaal bijgevoegd. Daaronder zijn vier rapporten, van het militaire bureau van onderzoek (dat gevestigd is aan het departement van oorlog) over de gebeurtenissen in Aarschot, Andenne, Dinant en Leuven.

In het memorandum heet het:

“Onmiddellijk na het uitbreken van de huidige oorlog ontbrandde in België een wilde strijd van de bevolking tegen de Duitse troepen, welke een flagrante schending was van het volkenrecht en die voor het Belgische land en volk de ernstigste gevolgen had. Toen het Belgische leger na hardnekkige gevechten voor de Duitse troepen terugweek, had de Belgische burgerbevolking in de nog onbezette delen van het land gepoogd de Duitse opmars met alle mogelijke middelen te belemmeren. Ook werd niet geschroomd op plaatsen, die sinds lang door de Duitse troepen bezet waren, door overvallen schade toe te brengen aan het Duitse leger en dit te verzwakken. Bij dergelijke overvallen zijn mannen uit allerlei standen, als werklieden, fabriekseigenaars, dokters, onderwijzers, ja zelfs geestelijken en ook vrouwen en kinderen, met de wapens in de hand gegrepen.

Bij deze gevechten werden allerlei manieren van strijdvoering toegepast die door geregelde troepen niet worden gebezigd. Talrijk waren de gewonden die overgoten waren met kokende teer en kokend water. De bij zulke gevechten betrokken burgers stonden niet onder een verantwoordelijke aanvoerder; ook droegen zij geen herkenningstekens, waardoor zij als militairen kenbaar waren.

Dit alles wordt niet veranderd door het feit, dat aan deze gevechten, naar het schijnt, ook Belgische militairen en mannen van de burgerwacht hebben deelgenomen, want daar deze lieden evenmin militaire kentekens droegen, doch zich daarentegen in burgerkleren onder de strijdenden mengden, konden ook aan hen niet de rechten van krijgvoerenden worden toegekend.

Ontbraken dus in België de volkenrechtelijke voorwaarden ook voor een ongeorganiseerde volksoorlog, zo werd die ook gevoerd op een manier, die alleen reeds voldoende zou zijn geweest om de deelnemers buiten het oorlogsrecht te stellen.

In een ganse reeks van gevallen werden de Duitse troepen door de Belgische burgerbevolking in schijn vriendschappelijk ontvangen, doch na het vallen van het duister of bij een andere zich voordoende gelegenheid, gewapenderhand aangevallen. Op verscheidene plaatsen zijn Duitse soldaten uit een hinderlaag vermoord.

Ook heeft het Belgische volk het Rode Kruisteken niet geëerbiedigd.

Tenslotte is buiten alle twijfel geconstateerd, dat Duitse gekwetsten door de bevolking bestolen, vermoord, ja soms op wrede wijze verminkt zijn.

Zelfs vrouwen en meisjes hebben aan die gruweldaden deelgenomen.

Het was met het oog op het zelfbehoud van het Duitse leger absoluut noodzakelijk tegen deze sluipschutters zo krachtig mogelijk op te treden. Steeds werden daarbij – voor zoveel maar met de oorlogsnoodzaak overeen te brengen was – de rechterlijke vormen in acht genomen. Ouden van dagen, vrouwen en kinderen werden – ook wanneer zij zwaar verdacht werden – in zo hoog mogelijke mate gespaard. Hulpelozen, die in gevaar verkeerden, zijn beschermd.

Het zou voor de Belgische regering gemakkelijk zijn geweest, de kunstmatig in het leven geroepen volkshartstochten tot bedaren te brengen.

Daarom treft haar de volle verantwoordelijkheid voor de vreselijke bloedschuld, die op België rust. Zij poogde nu deze verantwoordelijkheid van zich af te schuiven door de schuld van het gebeurde op rekening te schrijven van de vernielzucht der Duitse troepen, die zonder enige grond tot gewelddadigheden zouden zijn overgegaan. Zij stelde een commissie van onderzoek in, en de bevindingen van die commissie werden tot onderwerp gemaakt van diplomatieke vertogen en klachten. Deze poging om de zaken op hun kop te zetten, is totaal mislukt. De verhalen van vluchtelingen, die worden voorgesteld als het resultaat van pijnlijk nauwgezette onderzoeken dragen het stempel van ongeloofwaardigheid, zoal niet van boosaardige leugens.

De aanklachten, door de commissie ingebracht tegen het Duitse leger zijn niets anders dan lasterpraat, hetgeen uit voorhanden bewijsmateriaal onmiddellijk kan worden aangetoond.

Te Aarschot is de strijd niet, zoals van Britse zijde is beweerd, ontstaan doordat Duitse officieren de eer van het gezin van de burgemeester hebben aangetast, doch doordat de bevolking een vooruit zorgvuldig beraamde aanval op de hoogst in rang zijnde Duitse officier ter plaatse had gedaan en hem van achteren had vermoord.

In Dinant zijn geen onschuldige vredelievende burgers ten offer gevallen aan de Duitse wapens, doch het waren moordenaars die uit hinderlagen Duitse soldaten verraderlijk hadden overvallen.

In Leuven is de strijd met de burgerlijke bevolking niet ontstaan doordat vluchtende Duitse troepen bij vergissing met aankomende Duitse troepen in strijd geraakten. Doch de in haar verblinding de gebeurtenissen niet goed beoordelende bevolking verkeerde in de waan, terugkerende Duitse troepen zonder gevaar te kunnen afmaken. In Leuven zijn slechts die wijken vernield, in dewelke de inwoners verraderlijk en moordzuchtig tegen de Duitse troepen waren opgetreden.

Ja, het waren Duitse troepen, die er voor zorgden, dat zoveel als nog mogelijk was kunstschatten, niet enkel uit Leuven, doch ook uit andere steden, gered werden.

Het slot van het memorandum luidt: De Duitse regering meent, door het publiceren van het hier medegedeelde, overtuigend te hebben aangetoond, dat het optreden van de Duitse troepen tegen de Belgische burgerij was uitgelokt door de door het volkenrecht verboden sluipschuttersoorlog en door krijgsnoodzaak.

Aan de andere kant protesteert zij plechtig tegen het optreden van een bevolking, die met de afkeurenswaardigste middelen een oneerlijke strijd heeft gevoerd tegen de Duitse troepen; en nog krachtiger protesteert zij tegen de houding van een regering, die met volkomen miskenning van haar plicht, de ongebreidelde hartstochten van het volk vrije teugel had gelaten, en er ook thans nog niet voor terugdeinst te trachten haar eigen zware schuld van zich af te wentelen door het verbreiden van niet met de waarheid strokende lasteringen over het Duitse leger.

De krijgsraad te Koblenz heeft de onderofficier Garternich, die op eigen houtje en ten eigen bate in België van bezette gemeenten drie frank per persoon als oorlogsbelasting tot een gezamenlijk bedrag

van 27.993 frank invorderde, veroordeeld tot anderhalf jaar gevangenisstraf.

Men meldt ons:

Van de vroegere brievenbestellers aan het hoofdpstkantoor te Brussel zijn er thans 182 in dienst van het Duitse postkantoor overgegaan, na de akte van getrouwheid te hebben afgelegd. Meer dan 800 hebben het werk echter niet onder de tegenwoordige omstandigheden willen hervatten, hoewel zij van de Belgische regering sedert januari geen salaris meer ontvangen.

Het leven te Brussel. (KVdW).

Brussel, mei.

Uw correspondent te Parijs schreef onlangs, aan het adres van Nederlanders, die ieder jaar om dit seizoen, gewoonlijk enkele tijd in de Franse hoofdstad doorbrengen, wat zij thans en in de gegeven omstandigheden aan dergelijk bezoek zouden hebben.

De Hollanders, die 's zomers, en zelfs 's winters, voor min of meer lange tijd naar Brussel overkomen, zijn eveneens legio. Studenten en andere jongelui uit de gegoede stand, die er de zondag doorbrengen, dames die er tweemaal in het jaar hun toiletten komen kiezen; gezinnen die er het blije, afwisselende, onafhankelijke leven komen genieten onder de vakantieweken; Zeeuwse boeren en boerinnen op huwelijksreis: zij zijn de gewone klanten van een stad die, vlak bij de grens gelegen en met alle gemak te bereiken, voor hen de wereldstad is, met dat geurtje van klein Parijs eraan, dat voor alle Germanen aangenaam prikkelend blijkt te zijn.

Brussel nu is door bedoelde Hollanders lang niet vergeten, laat staan verloochend. Enkelen komen nu en dan nog wel eens de grens over.

De meesten echter zien tegen al de moeilijkheden op, die de reis tegenwoordig meebrengt. En dan zijn er, die Brussel werkelijk heel lief hebben, en de stad van hun voorkeur onder de gebeurtenissen niet graag terug zouden zien.

Zouden zij er grote veranderingen vinden?

Kruip ik in de huid van een dergelijke Nederlander; ik bedoel: tracht ik mij te onttrekken aan de verlamming, die de geboren- of sedert lang ingeburgerde Brusselaar nu sedert maanden als tegenslag van de aanvankelijke opwindning ondergaat; wil ik proberen, voor een ogenblik de afslijting te vergeten der eerste en scherpe indrukken, bij sleur, gewoonte en moedeloosheid ondergaan; slaag ik erin, met nieuwe ogen, met ogen van een Hollander die sedert het uitbreken van de oorlog Brussel niet meer heeft gezien, deze stad te betreden en te doorwandelen, dan stel ik mij voor dat ik ongeveer de volgende gewaarwordingen ondergaan zal.

De eerste indruk, bij het verlaten van het station, is al niet heel prettig. Vroeger kwam men buiten langs de ruime voorhal, door brede, gemakkelijke deuren, die rechtstreeks op het wijde Rogierplein toegang gaven. Onmiddellijk had men een overzicht op het beweeglijke, blij drukke leven van een grote stad. Het plein, groot en breed genoeg om prettig aan te doen, niettegenstaande de mensenmassa. En voor u uit, als uitstralende geledingen van een reuzenwaaier, vier klare wegen: de twee buitenboulevards en hun schone bomen, waar tussenin Nieuwstraat en Noordlaan. Onmiddellijk sloeg u er het wriemelende en luide leven van Brussel uit tegen, als een verwelkoming, die ge met gulle dankbaarheid gaarne beantwoordde.

Eerste ontgoocheling: daar is verandering in gekomen. Men moet thans buiten langs een zijstraat, door iets als een stapelplaats, langs

poorten zonder perspectief. Hetgeen de verwachtingen der aankomst bij vroegere bezoekers moet teleurstellen.

Eenmaal buiten, ondergaat die bezoeker zeer zeker het imponerende van militair vertoon, dat sommige dagen bijzonder groot is. Maar ook wanneer geen buitengewone troepentransporten plaats hebben, staat het voor het station en aan de wolkenkrabbers, de hoge, massieve hotels van de linkerkant der plaats, vol zware, grijze auto's, vol post- en andere wagens. Laat trouwens de bezoeker geen al te grote nieuwsgierigheid blijken: de Duitse Polizei, iets dat hij in Brussel nog niet gezien heeft, en de gedaante vertoont van een gewapend soldaat met een koperen plaat op de borst, maakt er hem beleefd maar met beslistheid opmerkzaam op, dat blijven staan niet toegelaten is. De aandacht van de reiziger vindt trouwens afleiding genoeg, patrouilles en opmarcherende troepen zijn geen zeldzaamheid, alleen of in groepjes lopende soldaten en officieren, deze laatsten niet zelden met hun vrouw, zijn haast even talrijk als gewone burgers. Ik stel mij trouwens voor, dat de bevreemding van de Hollander, die immers wist dat hij in een bezette stad kwam, en uit een land komt, waar vele gemobiliseerde soldaten niet weinig op deze Duitse soldaten lijken, niet lang zal duren. Misschien wekt de Zeppelin, die boven zijn hoofd vliegt, meer belangstelling. Want het verschil tussen Parijs en Brussel is, dat te Parijs de Zeppelins zeldzaam en gevaarlijk zijn, terwijl zij boven Brussel talrijk en schadeloos mogen heten. Zij bieden er trouwens een interessant studiepunt, daar zij doorgaans zo laag en traag vliegen, dat men al hun ribben kan tellen, al hun cijfers kan zien, de zwarte kruisen kan tellen die ze versieren. En dat is voor een buitenlander een niet gewoon schouwspel.

De buitenlander merkt, dat het de Brusselaar niet meer ontroert. De Brusselaar ziet nog nauwelijks naar de luchtschepen op. In de aanvang had hij er kwinkslagen voor en had hij er geestigheidjes op

verzonnen. "A Paris, tout fini par des chansons". Te Brussel wordt alles onthaald op een uiting der "zwans" - die onmiddellijk heeft uitgediend. De Brusselaar die trouwens het Duitse militaire vertoon nog veel meer gewend is geraakt dan de anders wel heel ontzagwekkende luchtgevaarten, de Brusselaar loopt over straat en doet zijn zaakjes, alsof er geen sprake van oorlog was.

De Hollander op reis, die tegen het middaguur is aangekomen, is een verversing gaan nemen in het café, waar hij ook vroeger altijd kwam. Hij mist er een deel der gewone bezoekers, die, waar hij ze op dat uur altijd aan hetzelfde tafeltje zag zitten, hem als vertrouwde kennissen waren geworden. Maar anders is de gelagkamer al zo vol als in vredestijd. Men had hem verteld dat gebruik van gedistilleerd te Brussel verboden was. Al die lieden zitten nochtans achter hun gewone borrel, die alleen geschonken wordt in een groter glas, waarschijnlijk om minder aandacht te trekken, hetgeen juist omgekeerd uitvalt. De houding der heren, die met zorgeloosheid verboden drankjes gebruiken (één is er, die oude klare drinkt uit een koffiekopje), gelijkt allesbehalve op die van samenzweerders. Hun uiterlijk verraadt schuwheid noch achterdocht. Zij zitten tussen officieren, die niet uitdagend, die zeer correct doen. Het belet hun niet, de Brusselaars, soms met een krasse uitdrukking hun mening over de oorlog te zeggen.

Trouwens, over de oorlog wordt veel minder gepraat dan de Nederlandse reiziger verwachtte. Zijn neutrale voorstelling was, dat wij onder een soort terreur leefden. En nu hoort en ziet hij: deze lieden praten over de gebeurtenissen zonder heel veel frasen, en vaak met een afwijzend gebaar. Het is trouwens het middaguur: zij hebben al lang de ochtendbladen gelezen; nu ligt de belangstelling stil tot tegen vier vijf uur, het uur der Hollandse kranten. En zij zijn dan ook gekomen om het over hun zaken te hebben: zij tonen aan mekaar brieven, maken in hun notaboekje berekeningen,

bediscussiëren dit of dat monster, deze enkele koffiebonen, dat beetje graan, dat zij door hun vingers laten vloeien, van de ene hand in de andere. En de Nederlander denkt erbij: "Hé, de handel schijnt hier wel aardig te hernemen!" Hetgeen echter maar een schijn is, want de meeste van die lui drijven thans zaken, en heel geringe, die helemaal buiten hun gewone werkkring, hun door de oorlog stilgelegde werkkring, liggen. Zij hebben geleerd, dat voedingsmiddelen voor mensen en dieren thans het meest verlangde artikel zijn. Zij zijn op zoek gegaan naar suiker en naar vleesconserven; zij hebben hier of daar een partijtje haver of gerst ontdekt; weer doen zij zaken, - zelfs dezen die er vroeger nooit hadden gedaan; want wat kan bijvoorbeeld een ingenieur voor het ogenblik verdienen?

Onze Hollander heeft zijn aperitief verorberd. Aan de deur van het café heeft hij een waardig "assaut de politesse" gehad met een officier, voor hij ertoe besloot, maar de eerste buiten te gaan.

Nu is hij op de boulevard. Het is zowat kwart over twaalf. Aan de naaste tramhalte staat het vol hupse naaistertjes en modistes, kantoor don Juan's en sluikharige winkelverkopers, wiens breed platte pantalonbenen als door een mangel zijn gegaan. Schoolknappen verdringen er mekaar. Burgernufjes staan er te praten met pruimenmondjes. Oude klerken, waardig als gemeenteraadsleden, betuigen hun ongeduld om de tram, die al drie seconden vertraging heeft. En de Hollander denkt: "Het ziet er niet naar uit, dat te Brussel kostuumnaaien een sinecure, dat het confectiebedrijf een prehistorische waan geworden zou zijn. Het onderwijs gaat blijkbaar zijn normale gang. Het winkelen is niet uitgestorven en oude kantoorklerken kan men vooralsnog wel vinden buiten de museumzalen, waar mummies worden opgesteld." En vele dames doen het, wat toilet aangaat, met een minimum, niet alleen uit gedwongen spaarzaamheid, maar omdat zij er in hun ontmoediging

minder zin in hebben; in vele scholen werkt men maar halve dagen; vele oude klerken werden niet dan uit medelijden behouden en kunnen zonder de minste wroeging aan hun namiddagse slaaplust op hun werkeloze kruk voldoen. Naaistertjes en modistes, zowel als de verkopers der grote magazijnen: zij arbeiden thans hoofdzakelijk voor het wereldje, dat in een bezette stad weelderiger pleegt te tieren, dan als die stad nog niet bezet, of reeds ontzet is. Dat zij in zo groten getale op de tram staan te wachten, bewijst dus juist dat Brussel in abnormale toestand verkeert ...

De reiziger gaat nu lunchen. Hij kuiert naar zijn gewoon restaurant op de boulevard, dicht bij de Beurs; iets waar hij, nu als vroeger, ongelijk in heeft. Want men eet er niet goed, en het is er eerder duur. De beste gelegenheden liggen niet aan de boulevard: de Hollander moest dat gaan inzien ...

In het voorbijgaan loopt hij, tussen de drukke menigte, vóór talrijke magazijnen met landkaarten, die vol vlaggetjes zitten. De uitstalling van die magazijnen ligt voor 't overige vol vaderlandsliefde. Elders verboden, prijken hier in krijgshaftige houding alle soorten van Belgische soldaten, tussen een veelvoudige slingingering van nationale kleuren. Onder die soldaten herkent hij zonder moeite Koning Albert, al heeft men hem, op natuurlijk getrukeerde foto's, in allerlei uniformen gestoken. Hij staat er als infanterist en als cavalerist, als kanonnier en zelfs als aviateur. Een portret der Koningin, het allerjongste, wekt de ernst en de eerbied van de reizigers. Zij zit daar in rouwgewaad; men kan het haar aanzien wat zij deze maanden geleden heeft.

De Hollander heeft zijn gewoon restaurant, de smakeloze wit goud roze Louis XVI restauratiezaal, bereikt, waar hij eten zal tussen vele Duitse officieren. Er is daar evenveel, misschien meer volk dan vroeger. Juist omdat er zoveel officieren zijn, die er zich beter thuis

schijnen te voelen dan in het café, waar hij straks zat. Zij monsteren zonder onbescheidenheid de binnenkomende. De Hollander bezoekt met zijn blikken de spijskaart. Het aantrekkelijke van zulke spijskaart was vroeger, dat er zoveel schotels opstonden, dat men nooit tot een keus kon besluiten. Nu gaat dat helaas veel beter: de keuze wordt aanmerkelijk beperkt. De vindingrijkheid der koks lijdt blijkbaar armoede. Andere ontgoocheling: men mist het lange, lichte Frans brood; zelfs goudkorstige kadetjes zijn afwezig; zodat men het met eenvoudig, niet heel goed "pain de ménage" moet doen, hetwelk dan nog niet overvloedig is.

De Hollander ledigt zijne halve fles wijn: de wijn is in Brussel nooit zo goed als in Holland geweest.

Nu gebruikt hij zijn koffie, - die meer dan vroeger een Hollandse smaak heeft ...

Waar zal de Hollander zijn namiddag doorbrengen?